

PYATNITSKA I. S.

ART AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION: TECHNOLOGICAL DISCOURSE

The article reveals the artistic and pedagogical communication as phenomenon in the contemporary cultural knowledge. given the structural analysis of the category in purpose to highlight its components. Outlines the mechanisms of artistic and pedagogical communication in the context of propaedeutics of higher education. The article highlights the artistic and pedagogical activities as a creative process of interaction between actors in which emotion, imagery, subjectivity, the associativity (as a form of artistic expression) take on the character of organized purposeful learning process. The article highlights artistic and educational goals of the teacher, is a potentially positive development of personal qualities embodied subject of training, will help shape its new image. Important components of the artistic and pedagogical communication is a representation of their own creative abilities, professional quality and individual style, capacity for reflection that will understand and implement author methods, get rid of the template stereotypes, will allow for significant personal impact.

Keywords: artistic and pedagogical communication, technological approach, propaedeutics of educational space.

УДК 37.016:78

ФЕДОРИШИН В. І.

м. Київ, Україна

ДІАГНОСТИКА АКМЕОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ

У статті розкривається діагностика акмеологічного розвитку майбутніх учителів музики у процесі колективного музикування. Охарактеризовано поетапний констатувальний процес експериментального дослідження.

Ключові слова: діагностика, майбутній вчитель музики, акмеологічний розвиток, колективне музикування.

Постановка проблеми. Необхідною умовою сучасної акмеологічної освіти є високопрофесійно підготовлений фахівець, тобто особистість, що мислить професійно, творчо, компетентно [1, 33]. Узагальнення проблеми підготовленості майбутнього вчителя музики до фахової діяльності в акмеологічному руслі дозволили нам визначити найбільш характерні ознаки цілісності структурної побудови моделі досліджуваного феномена: інтегральну єдність когнітивно-мотиваційного, фахово-орієнтаційного, комунікативно-поведінкового, проєктивно-корекційного та діяльнісно-творчого компонентів.

Мета статті полягає в розкритті діагностики акмеологічного розвитку студентів інститутів мистецтв у процесі колективного музикування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Завданнями освітнього процесу на сучасному етапі виступають: формування акмеологічного саморозвитку, творчої активності, самостійності та успішності. Базою цих досліджень стали праці таких дослідників, як: Б.Ананьєв, О.Бодальов, Н.Гузій, А.Деркач, В.Зазикін, А.Козир, Є.Климов, Н.Кузьміна, А.Маркова, Г.Падалка, Н.Сінягіна та ін.

З метою вивчення реального стану досліджуваної проблеми на практиці були визначені на-

ступні завдання діагностичного етапу експерименту, а саме: узагальнення досвіду фахової підготовленості майбутніх учителів музики у процесі колективного музикування; вивчення досвіду роботи вчителів музики з керівництва творчими шкільними колективами; визначення ціннісного співвідношення знань та вмінь студентів інститутів мистецтв, які необхідні для ефективного керівництва дитячими колективами; розробка та перевірка методики визначення рівнів фахової підготовленості студентів у акмеологічному руслі до продуктивної діяльності тощо.

Створення структурної моделі виховного процесу, спрямованої на оптимізацію фахової підготовки студентів, спонукало до діагностичного визначення *рівнів* сформованості досліджуваного феномена на основі виділених критеріїв та показників, з урахуванням переліку вимог до фахівців мистецьких спеціальностей, передбачених Державними стандартами вищої школи, методик викладання фахових дисциплін, педагогіки мистецького спрямування.

До констатувального експерименту були залучені студенти музично-педагогічних факультетів III–V курсів, оскільки саме ці роки навчання у ВНЗ характеризуються активним розвитком інтелектуальної сфери особистості студен-

та, пошуком ним нестандартних шляхів і форм фахової підготовки, студенти опановують необхідний для діагностування критеріїв нашого дослідження обсяг фахових знань, умінь, навичок. У цей період відбувається усвідомлення студентами необхідності особистісно-професійного зростання, формується їх творча спрямованість на практичну музично-педагогічну діяльність.

Метою констатувального експерименту було: дослідити фактичний стан підготовленості студентів до фахової діяльності на основі виділених критеріїв та показників структурної моделі; вивчити характерні особливості виокремлених рівнів сформованості досліджуваного феномена як основи для педагогічного коригування і управління процесом підготовленості студентів до фахової діяльності. Виходячи з окресленої мети, були визначені такі завдання констатувального експерименту: провести дослідження стану сформованості виокремлених критеріїв та показників підготовленості студентів до фахової діяльності; здійснити обробку отриманих результатів за допомогою статистичних методів та визначити характеристики рівнів підготовленості до фахової діяльності майбутніх учителів музики.

Діагностування респондентів здійснювалось у три етапи. Для об'єктивності діагностики сформованості критеріїв підготовленості до фахової діяльності майбутніх учителів музики використовувались наступні методи: анкетування, спостереження, тестування, опитування, бесіди; аналіз педагогічної взаємодії студентів з творчим дитячим колективом; метод експертних оцінок, метод самооцінки, творчих завдань, метод кількісної та якісної обробки отриманих даних.

Критерієм когнітивно-мотиваційного компонента є міра спрямованості студентів на особистісно-професійне зростання, пізнання та самопізнання. Показниками даного критерію виступають: вияв у студентів усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом; прояв інтересу до певного виду музично-педагогічної діяльності.

Критерієм фахово-орієнтаційного компонента виступає ступінь психологічної установки на музично-педагогічну діяльність. Показниками даного критерію є уміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності; вияв особистісної спрямованості студентів в осмисленні навчального матеріалу.

Міра оволодіння педагогічною взаємодією з дитячим творчим колективом виступає крите-

рієм комунікативно-поведінкового компонента. Показниками даного критерію виступають: прояв конгруентності та толерантності у роботі з творчим колективом; уміння ідентифікувати себе з твором мистецтва у процесі його інтерпретації.

Критерієм проєктивно-корекційного компонента є ступінь розробки проєктування тактики особистісного та професійного розвитку. Показниками даного критерію виступають: уміння передбачити і спланувати музично-педагогічні дії; корекція постановки фахових завдань; уміння рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації.

Критерієм діяльнісно-творчого компонента є міра творчої спрямованості на практичну музично-педагогічну діяльність. Показниками даного критерію виступають: прояв усвідомленого вибору індивідуального стилю музично-педагогічної діяльності; вияв здатності до усвідомленого вибору індивідуальних педагогічних дій.

Констатувальний експеримент було реалізовано в три етапи. Завданням цього етапу констатувального експерименту було: виявлення міри спрямованості студентів на особистісно-професійне зростання, пізнання та самопізнання; вивчення ступеня сформованості психологічної установки студентів на музично-педагогічну діяльність; вияву їх особистісної спрямованості в осмисленні навчального матеріалу; уміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності.

Так, з метою визначення міри спрямованості студентів на особистісно-професійне зростання, пізнання та самопізнання, наявності чи відсутності їх інтересу до майбутньої фахової діяльності, ми провели анкетування, яке охопило 170 студентів.

Анкетування складалося з наступних запитань: у чому полягає сутність та специфіка фахової діяльності вчителя музики? Чи самостійно Ви обрали цю професію? Що саме в професії вчителя музики є найпривабливішим для Вас?

Відповіді студентів розподілилися на три групи: першу склали змістовні відповіді, що характеризувалися розумінням сутності та специфіки фахової діяльності майбутнього музиканта-педагога, наявністю власної точки зору з цього питання, продемонстрували усвідомлені, аргументовані та повні відповіді (51%); друга група – виявила часткову обізнаність у питаннях сутності та специфіки фахової діяльності майбутнього музиканта-педагога, відповіді були відносно формальні, які ґрунтувалися на відомих авторитетних судженнях (36%); третю

групу склали ті студенти, які продемонстрували необізнаність та безпорадність у запропонованих питаннях; до цієї групи були віднесені також помилкові відповіді (13%).

Результати співбесіди допомогли встановити, що переважна більшість студентів III–V курсів мають достатню обізнаність щодо сутності та специфіки фахової діяльності майбутнього музиканта-педагога. Але вимагали поглиблення питання щодо шляхів здобуття ними фахового досвіду, ступінь сформованості особистісного інтересу студентів до певного виду музично-педагогічної діяльності, власного ставлення до її проблем та існування потреби в особистісно-професійному зростанні.

Тому серед респондентів було проведено інтерв'ю, в якому їм пропонувалося відповісти на такі запитання: Чи викликає виконання професійних функцій вчителя музики інтерес та позитивне ставлення? Чи вважаєте Ви потребу в самопізнанні та особистісно-професійному зростанні необхідною частиною призначення професії вчителя музики? Чи вважаєте Ви, що діяльність вчителя музики – це шлях до професійного й особистісного зростання? Чи плануєте Ви, що практична музично-педагогічна діяльність стане Вашою професією в майбутньому? Чи є особисто для Вас фахова діяльність вчителя музики джерелом радості й задоволення? Чи прагнете до самостійної пізнавальної діяльності в системі музичного мистецтва?

У ході інтерв'ю склалося уявлення про те, що на сьогоднішній день 61% майбутніх педагогів-музикантів мають інтерес до певного виду музично-педагогічної діяльності, усвідомлюють комунікативний аспект взаємодії з творчим колективом, висловлюють думку про те, що ця робота є творчим процесом, має багатофункціональний зміст. Лише 23% від загальної кількості респондентів засвідчили потребу в особистісно-професійному зростанні, пізнанні та самопізнанні. Вони пов'язують прояв власного усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом з успішною фаховою діяльністю, визнають необхідність самопізнання, виявлення власних сутнісних сил у процесі оволодіння фаховою діяльністю.

Переважна більшість – 52% студентів мають ситуативну потребу в особистісно-професійному зростанні, вони не пов'язують потребу у пізнанні та самопізнанні з призначенням професії вчителя музики, розуміють її як можливість передавання художньо-естетичних цінностей музичного мистецтва наступним поколінням; респонденти виявляють ситуативний інтерес до

певного виду музично-педагогічної діяльності; задовольняються отриманими від викладачів інформаційними відомостями про певний вид музично-педагогічної діяльності, проявляють інтерес до загальних проблемних питань фахової діяльності.

Деякий відсоток студентів (18% від загальної кількості отриманих відповідей) не мають потреби у особистісно-професійному зростанні, пізнанні та самопізнанні. Вони не пов'язують прояв власного усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом з успішною фаховою діяльністю, виявляють ситуативний інтерес до певного виду музично-педагогічної діяльності; орієнтовані лише на роботу над практичними недоліками власної діяльності, або на виконання завдань викладача [3, 334].

У процесі спостереження за навчальною діяльністю студентів ми припускали, що позитивна психологічна установка на музично-педагогічну діяльність безпосередньо пов'язується з виявом особистісної спрямованості студентів в осмисленні навчального матеріалу, прагненням до аналізу процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності [4, 97].

З метою діагностики дослідження показників «уміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності»; «виявлення особистісної спрямованості студентів в осмисленні навчального матеріалу», було проведено тестування. Респондентам було запропоновано дати відповіді на такі питання: Чи прагнете Ви розширювати свій фаховий досвід? Які напрями вдосконалення своєї фахової ерудиції Ви вважаєте пріоритетними? Чи приділяєте Ви достатньо уваги осмисленню навчального матеріалу з фаху? Що спонукає Вас до аналізу процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності?

За результатами тестування нами виокремлено односторонні судження респондентів, позбавлені будь-якого особистісно-усвідомленого ставлення до музично-педагогічної діяльності; узагальнені висловлювання; самостійні відповіді, які віддзеркалюють достатню глибину усвідомлення студентами важливості аналізу процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності [2, 134].

Відповіді респондентів щодо їх особистісної спрямованості в осмисленні навчального матеріалу, розподілились таким чином: *активно оволодіваю навчальним матеріалом; чітко усвідомлюю потребу в аналізі процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності (високий рівень); усвідомлюю потребу в аналізі про-*

цесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності; *багато працюю самостійно (достатній рівень); не чітко усвідомлюю необхідність* аналізу процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності; *оволодіння музичним мистецтвом* не зовсім захоплює, *оволодіваю навчальним матеріалом в межах вимог навчального плану (середній рівень); недостатньо оволодіваю навчальним матеріалом, мало працюю самостійно*; не відчуваю потреб в аналізі процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності (*низький рівень*).

Узагальнення отриманих результатів анкетування, тестування, інтерв'ю дозволило констатувати, що 26% респондентів мають чітко окреслені плани на особистісно-професійне зростання, спрямованість на пізнання та самопізнання є для них глибоко усвідомленою; демонструють вміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності; здатні до самостійного аналізу процесу і результатів діяльності.

Внутрішня спрямованість на пізнання та самопізнання у 53% студентів має фрагментарний характер: ця категорія реципієнтів зосереджена в основному на виконанні навчальних програм. Не завжди усвідомленою, цілеспрямованою є орієнтація на осмислення навчального матеріалу; не демонструють умінь аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності; аналіз процесу і результатів власної музично-педагогічної діяльності відбувається здебільшого завдяки стимулюванню з боку викладача. 21% респондентів індиферентно ставляться до спрямованості на особистісно-професійне зростання. Не простежується усвідомлене ставлення до оволодіння музичним мистецтвом; вияв особистісної спрямованості в осмисленні навчального матеріалу відбувається тільки за умов спонукання з боку викладача, що для цієї категорії респондентів є постійним і необхідним у навчально-виховному процесі.

Таким чином, аналіз та узагальнення результатів проведення I етапу констатувального експерименту дав змогу визначити діагностичні характеристики чотирьох рівнів сформованості I і II критерію досліджуваного феномена.

Високий – 16% респондентів, віднесених до цього рівня, пов'язують прояв власного усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом з успішною фаховою діяльністю, визнають необхідність самопізнання, виявлення власних сутнісних сил у процесі оволодіння фаховою діяльністю; інтерес до музично-педагогічної діяльності є постійним, стійким,

студенти демонструють самостійну установку на особистісно-професійне зростання; виявляють вміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності (без спонукання ззовні); студенти активно оволодівають навчальним матеріалом; чітко усвідомленою є ініціативна особистісна спрямованість в осмисленні навчального матеріалу.

Достатній – у 20% респондентів, віднесених до цього рівня, пов'язують прояв власного усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом з успішною фаховою діяльністю, визнають необхідність самопізнання, виявлення власних сутнісних сил у процесі оволодіння фаховою діяльністю; мають інтерес до певного виду музично-педагогічної діяльності, цей інтерес є постійним, стійким; студенти демонструють самостійну установку на особистісно-професійне зростання; епізодично виявляють вміння аналізувати процес і результати власної музично-педагогічної діяльності (без спонукання ззовні); простежується потреба і прагнення студентів оволодіти навчальним матеріалом (новими методами і прийомами фахової діяльності); усвідомленою є ініціативна особистісна спрямованість в осмисленні навчального матеріалу.

Середній – у 38% респондентів, віднесених до цього рівня, мають ситуативну потребу у особистісно-професійному зростанні, не пов'язують потребу у пізнанні та самопізнанні з призначенням професії вчителя музики, респонденти виявляють ситуативний інтерес до певного виду музично-педагогічної діяльності; задовольняються отриманими від викладачів інформаційними відомостями про певний вид музично-педагогічної діяльності, установка є частково-самостійною; оволодіння навчальним матеріалом відбувається в межах вимог навчального плану (не демонструють прагнення оволодіти новими методами і прийомами фахової діяльності); недостатньо усвідомлюють потребу в аналізі процесів і результатів власної музично-педагогічної діяльності; виявляють спонтанну особистісну спрямованість в осмисленні навчального матеріалу.

Низький – у 26% респондентів не пов'язують прояв власного усвідомленого ставлення до оволодіння музичним мистецтвом з успішною фаховою діяльністю, виявляють слабкий інтерес до певного виду музично-педагогічної діяльності; орієнтовані лише на роботу над практичними недоліками власної діяльності, або на виконання завдань викладача; установка на музично-педагогічну діяльність є несамостій-

ною: її можна констатувати у зв'язку з відсутністю у студентів чіткого усвідомленого прагнення оволодіти новими методами і прийомами фахової діяльності, студент відмовляється від концертних виступів з дитячим колективом, боїться концертної відповідальності, непевний у собі, погано справляється з виконанням навчальних програм; поверхово усвідомлює потребу у аналізі процесів і результатів власної музично-педагогічної діяльності; неусвідомлена спрямованість в осмисленні навчального матеріалу.

У **висновках** доцільно зазначити, що активність студента на шляху особистісно-професійного акмеологічного зростання, пізнання і самопізнання забезпечується його усвідомленням ставлення до оволодіння музичним мистецтвом (мотиваційною спрямованістю та інте-

ресом до певного виду музично-педагогічної діяльності). Виведення загального балу за середнім арифметичним від суми отриманих результатів виступав кількісним показником стану розвитку підготовленості майбутніх учителів музики до продуктивної фахової діяльності.

Література

1. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионализма /Анатолий Алексеевич Деркач. — М.: Изд-во Московского психологосоциального ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2004. — 752 [2] с.
2. Психологические тесты /под ред. А.А. Карелина: в 2-х т. — М.: ВЛАДОС, 2003. — Т. 2. — 248 с.
3. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика: теория и технология креативного обучения: [монография] /Андрей Викторович Хуторской. — М.: МГУ, 2003. — 416 с.
4. Senge P. The Fifth Discipline, New York, Doubleday. — 1990. — P. 95—146.

ФЕДОРИШИН В. И.

ДИАГНОСТИКА АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ КОЛЛЕКТИВНОГО МУЗИЦИРОВАНИЯ

В статье раскрывается диагностика акмеологического развития будущих учителей музыки в процессе коллективного музицирования. Охарактеризован поэтапный констатирующий процесс экспериментального исследования.

Ключевые слова: диагностика, будущий учитель музыки, акмеологическое развитие, коллективное музицирование.

FEDORISHIN V. I.

DIAGNOSIS AKMEOLOGICAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN THE PROCESS OF COLLECTIVE MUSIC MAKING

The article reveals the diagnosis akmeologic of future music teachers in the process of collective performance. Gradual process characterized konstativalnyy pilot study. Create a structural model of the educational process aimed at optimizing the professional training of students, led to the diagnostic definition of the levels of the studied phenomenon based on selected criteria and indicators, including the list of requirements to specialists artistic professions under state standards of high school, teaching methods of professional disciplines, pedagogy art direction. Conducted konstativalnyy experiment allowed to investigate the actual state of preparedness of students in professional activities based on selected criteria and indicators of the structural model and to examine the characteristics of the examined the levels of the studied phenomenon as a basis for adjusting teaching and managing the preparation of students for professional activities. Activity students towards personal and professional growth akmeologic, knowledge and self-knowledge provided by their conscious attitude toward mastery of musical art (motivational orientation and interest in a certain type of music and educational activities). Derivation of the total score for the arithmetic mean of the sum of the results made quantitative indicator of the development of training future teachers to productive employment activities.

Keywords: diagnosis, future music teacher, akmeologic development, collective performance.